

LUNDS
UNIVERSITET

Socialhögskolan

När oron kokar över

En kvalitativ studie om lärares syn på anmälningsskyldigheten

Nils Olsson & Sebastian Wiberg

Kandidatuppsats SOPA 63

HT 2015

Antal ord: 14 482

Handledare: Mikael Sandgren

Abstract

Authors: Nils Olsson & Sebastian Wiberg

Title: When the concern boils over. A qualitative study of teachers' views of the notification requirements/mandatory reporting in high schools.

Supervisor: Mikael Sandgren

Assessor:

This paper has the aim to find out how teachers reason about the mandatory reporting law. This is interesting because it can be difficult to determine if child abuse occurs in a situation and the law says that the notification should be made immediately when the teacher suspects child abuse. We have conducted semi-structured interviews with junior highschool teachers on their thoughts before the decision to make a notification to the social services. We also asked questions on how they relate to the child, the child's family and other colleagues at the school. We have used Scott and Lyman (2013) theory of accounts and reached certain conclusions. We have been able to interpret two different approaches to the mandatory reporting law called "the reporting teacher" and "the notifying teacher". These depict the difference in what teachers do with a suspicion of child abuse. We have also been able to draw conclusions in the flaws of cooperation between teacher colleagues can be linked with the lack of training in this area. We can also see how the parents can be a reason for the teachers to refrain from making a notification. These are some of the conclusions made in this paper.

Keywords: Mandatory reporting law, child abuse, accounts, teacher.

Innehållsförteckning

1	Problemformulering	1
2	Syfte & frågeställningar	2
2.1	Syfte	2
2.2	Frågeställningar	2
3	Bakgrund	3
3.1	Anmälningsskyldighet	3
3.2	Distinktion av rapport och anmälan	3
4	Metod	4
4.1	Kvalitativ metod	4
4.2	Val av intervju	4
4.3	Tillförlitlighet	5
4.3.1	Reliabilitet och validitet	5
4.3.2	Trovärdighet och äkthet	6
4.4	Arbetsfördelning	7
4.5	Förförståelse	7
4.5.1	Den mänskliga faktorn	8
4.6	Urval	8
4.7	Genomförande av intervjuer	10
4.8	Bearbetning av material	11
4.9	Tillvägagångssätt i analysen	11
4.10	Induktiv metod	12
5	Teoretisk utgångspunkt	13
5.1	Socialkonstruktivism som grund	13
5.2	Begreppet accounts	13
6	Etiska överväganden	15
7	Orientering i kunskapsläget	16
7.1	Lärare spelar roll	16
7.2	Lärares arbete och pedagogik	17
7.3	Utgångspunkter för orosanmälan	18
8	Analys och resultat	20
8.1	Förändring i mönster som lärare lägger märke till	20
8.2	Rapporterande och anmälande lärare	21
8.2.1	Den rapporterande läraren	22
8.2.2	Den anmälande läraren	23
8.3	Orosanmälan som preventivt arbete	25
8.4	Bristen på utbildning som ursäkt och rättfärdigande	27
8.5	Professionella anledningar till att göra orosanmälan	29
8.5.1	Elevens välbefinnande i fokus	29
8.5.2	Pedagogiskt intresse	30
8.5.3	Plikt och skyldighet som account	31
8.6	Föräldrar som källa till account	32
8.6.1	Upprätthålla föräldrelation som account	32

8.6.2	Farliga föräldrar som account	34
8.7	Samverkan i anmälningsförfarandet.....	35
9	Avslutande diskussion.....	39
10	Referenslista.....	41
11	Bilagor.....	44
11.1	Bilaga 1 - Brev till respondenterna.....	44
11.2	Bilaga 2 - Intervjuguide	45

1 Problemformulering

Lagstiftningen om anmälningsplikten som regleras i Socialtjänstlagens 14 kapitel 1§ syftar på att lägga ansvar på myndigheter att uppmärksamma missförhållanden och anmäla till socialtjänsten vid misstanke om att barn far illa. Lagen har omformats och breddats sedan den stiftades 1924 och år 1982 omformades den från att handla om att anmäla ett missförhållande till att anmäla sin misstanke om ett missförhållande. Anmälningsplikten har även under 2000-talet kommit till att omfatta flera yrkesgrupper som kriminalvård och rättspsykiatri (Socialstyrelsen 2014). Denna breddning av lagstiftningen tyder på en förändrad syn på anmälningsplikten.

Bergenlöv (2009:156) beskriver att Sverige idag kanske har världens starkaste skydd för våld mot barn, även om vi aldrig tidigare haft så många anmälningar som nu (Jfr BRÅ 2015). Bergenlöv hänvisar också till Brottsförebyggande Rådet som förklarar att det finns en ökad vaksamhet mot just sådant våld, och en indikation på att det stämmer är att det grävsta våldet mot barn inte har ökat på senare år (ibid.).

Den största andelen av orosanmälningar om barn i missförhållande görs av professionella i skolan (Cocozza, Gustafsson & Sydsjö 2007:216; BRÅ 2015; Wiklund 2006a:40). En skola består av olika yrkesgrupper som tillsammans jobbar för att eleverna ska kunna ta sig an ny kunskap. Bortsett ifrån lärarkåren som är den största gruppen så återfinns även någon form av elevhälsogrupp bestående av sjuksyster, kurator, specialpedagoger och liknande. Dessutom finns en rektor som har övergripande ansvar för verksamheten. Det kan finnas flera arbetsroller på en skola men dessa är de mest grundläggande i hänseende elevernas skolgång och inte lokalvård. Enligt lag så ska alltså de anställda på skolan göra en orosanmälan vid misstanke av att ett barn far illa. På skolor så kan anmälningsförfarandet se ut på olika sätt som till exempel att det är rektorn som gör den slutgiltiga anmälningen (Herlin & Munthe 2011:203).

Lärarens uppgift i skolan är i huvudsak att undervisa. Detta medför att det är läraren som spenderar mest tid bland eleverna under skoltid vilket leder till att det är läraren som har möjligheten att på nära håll bygga en relation och följa eleverna i vardagen. Dessutom är det

läraren som har kontakt med elevens föräldrar genom t.ex. utvecklingssamtal. Enligt Brynolf et al. (2012:12) går det att urskilja hur lärarens roll har förändrats till att i fokusera på lärarens sociala relation med eleven och att i större grad få överta rollen att ansvara för elevens sociala fostran. Med anmälningsplikten i bakhuvudet så ingår då att läraren får stort ansvar i att uppmärksamma missförhållanden i barnets situation av den anledningen att det är de som i störst utsträckning har relationen med elev och föräldrar. Svårigheten ligger i att läraren tvingas ifrån sitt huvuduppdrag och får dubbla roller, där den ena rollen är pedagogisk medan den andra är övervakande på ett psykosocialt stadie. Av dessa anledningar blir det intressant att genom intervjuer ta reda på vilka förklaringar som ges när lärare resonerar om anmälningsplikten. Anmälningsplikten är knuten till den enskilde läraren trots andra professioner på skolan (Herlin & Munthe 2011:203).

2 Syfte & frågeställningar

2.1 Syfte

Syftet är att förstå hur lärare resonerar angående beslutet att göra en orosanmälan då deras professionella plikt gäller redan vid misstanke om att barn far illa.

2.2 Frågeställningar

- Hur resonerar lärare kring misstankar och oro om att ett barn far illa?
- Hur resonerar lärare om orosanmälan i förhållande till elev och familj?
- Hur resonerar lärare om orosanmälan i förhållande till kollegor?

3 Bakgrund

3.1 Anmälningsskyldighet

Anmälningsskyldigheten står stadgad i Socialtjänstlagen 14 kap. 1§ och handlar om att en anmälan ska upprättas om någon person som på ett eller annat sätt arbetar med barn är skyldiga att anmäla om de får någon kännedom “om något som kan innebära att socialnämnden behöver ingripa till ett barns skydd” (Socialstyrelsen 2012:13). Av det som framkommer av Socialstyrelsens rapport är att det finns en bristande överensstämmelse mellan lagen och anmälningsskyldigheten. Lydelsen av ordet *skydd* ger en indikation om/indikerar att det endast är särskilt allvarliga förhållanden som ska anmälas. Vidare framgår det utifrån förarbetet, prop. 1989/90:28, att behov av stöd och hjälp dessutom ska anmälas. Det framkommer även i rapporten att de svenska kriterierna för anmälan är relativt oprecisa, breda och dessutom motstridiga (Socialstyrelsen 2012:13). Vem, eller vilken person, som upprättar anmälan kan se olika ut beroende på vilka olika rutiner olika skolor går efter, men om det krävs är det upp till den enskilde läraren att stå för upprättandet av anmälan oavsett om skolledningen inte stödjer det beslutet (Herlin & Munthe 2011:203).

3.2 Distinktion av rapport och anmälan

Gällande rapportering och anmälan har vi utgått från att en rapport är det som lärare skickar vidare inom skolans fyra väggar, exempelvis till Elevhälsan, medan en anmälan är ett ärende som direkt skickas till annan myndighet eller instans. Detta har vi gjort för att urskilja allvarsgraden av vad som diskuteras kring elevers missförhållande och för att lättare sätta en gräns på det som lärare anser vara allvarligare typer av elevers missförhållanden.

Rapportering är med vår definition något mer ringa fall än vad det som anmäls innebär, även om en rapport likväl kan ligga till grund för en orosanmälan utifrån vad lagen säger om anmälningsskyldighet. *Anmälan* menar vi är mer odiskutabla fall där misstankarna oavsett uppmärksammat stadi är tillräckligt välgrundade för att en orosanmälan skall upprättas. Vi har intervjuat lärare från tre olika skolor och har genom det lagt märke till att de olika skolornas tillvägagångssätt skiljer sig något gällande hur lärare ska gå tillväga med sina misstankar om missförhållanden. Vår distinktion av begreppen *rapport* och *anmälan* har på

så vis snarare att göra med lärarnas egna förhållningssätt till vad som ska anmälas eller ej än vad de olika skolorna har för förhållningssätt/tillvägagångssätt när något ska anmälas eller ej.

4 Metod

4.1 Kvalitativ metod

Bryman (2011:340) skriver att kvalitativa studier är tolkande och lägger huvudvikten på mening av ord snarare än på kvantifiering av insamling av data. Bryman (2011:361) nämner att en huvudsaklig utgångspunkt för kvalitativa forskare är att människor och deras sociala värld står i centrum samt att viljan att ägna sig åt kvalitativ metod är att uppfatta en situation på samma sätt som undersökningspersonerna. Det induktiva tillvägagångssättet betyder att vi först samlar in empiri och därefter analyserar den för att nå fram till hypoteser och slutsatser (Blom, Morén & Nygren 2006:93).

I vår studie har vi analyserat lärares syner på anmälningsskyldigheten samt orosanmälan och vi har sett att anmälningsskyldigheten dels innefattar vad som ska anmälas och när det ska anmälas men också vad lärarna själva resonerar om kring temat vi undersökt. För att nå fram till de svaren har vi använt oss av en kvalitativ metod i form av intervjuer med verksamma och anställda lärare för att se hur deras syn framställs om vad som ska anmälas. Eftersom lagen om anmälningsskyldighet har ett tolkningsutrymme kring när en orosanmälan ska upprättas är det upp till läraren att agera utifrån sina egna preferenser och resonera om vad som ska anmälas och inte. Därför har vår valda kvalitativa metod talat till vår fördel eftersom vi på ett mer djupdykande sätt vill *förstå* vad lärarna resonerar om när de ställs inför att upprätta en orosanmälan.

4.2 Val av intervju

För att vägleda respondenterna i intervjuerna har vi använt oss av en semistrukturerad intervjumetod, som innebär att vi förbereder vilka frågor vi vill avhandla i form av ett intervjuschema. Bryman (2011:206) skriver att frågornas ordningsföljd i en semistrukturerad intervju kan variera och att frågorna också är mer allmänt formulerade än vid strukturerade

intervjuer, vilket gett oss utrymme att ställa följdfrågor till det som vi anser vara viktiga svar. Denna intervjuprocess är flexibel och den betonar vikten av hur respondenterna uppfattar och tolkar frågorna. Genom en semistrukturerad intervju erbjuds respondenterna stor frihet att formulera svaren själva (Bryman 2011:415), vilket vi menar varit till vår fördel då intervjuerna baserats på respondenternas egna utsagor om orosanmälan. Detta har också hjälpt oss att besvara våra frågeställningar.

Till skillnad från en ostrukturerad intervju, där frågorna i intervjun ställs på ett informellt sätt och där ordningsföljden inte spelar roll (Bryman 2011:206), anser vi att den semistrukturerade intervjun gett oss en bra balans av både struktur och frihet sett till att vi ställt frågorna i samma ordningsföljd men att vi även kunnat ställa följdfrågor när vi tyckt det behövts. Bryman (ibid.) skriver att uppsättningen i en ostrukturerad intervju har mer allmänna teman, men vi har valt att använda oss av konkreta teman som står i relevans för vårt syfte med viljan att åstadkomma större träffsäkerhet kring besvarandet av studiens frågeställningar. Bryman (2011:413) nämner också att en kvalitativ intervjus fokus ligger på respondentens perspektiv och menar att det är dennes utsagor som ligger till grund för studien. Med vårt val av intervju har vi givits utrymme att upptäcka nya saker utifrån vad våra respondenter tar upp och anser vara viktiga.

4.3 Tillförlitlighet

4.3.1 Reliabilitet och validitet

I forskning pratar man vanligtvis om studiens validitet och reliabilitet. Dessa begrepp används för att mäta kvalitén i studien. Validiteten syftar till att det som undersöks rimmar med det som studien avser undersöka (Bryman 2011:352). Malterud (2011:179) hänvisar till Steinar Kvaales citat "to validate is to question" och menar att inom all forskning bör vi ifrågasätta om metoden vi valt att använda står i relation till vår problemställning. Malterud säger alltså att validera handlar om att ställa frågor om kunskapens giltighet och att validering är ett verktyg för att hålla ett kritiskt perspektiv under forskningsprocessen. I vårt fall tänker vi oss att detta synliggörs genom att läsaren genom studien har möjligheten att hela tiden kunna återkoppla till vår studies syfte och se en röd tråd genom de resonemang som framförs och på detta sätt vill vi öka validiteten i vår studie. Ahrne & Svensson (2011:28) förklarar att

forskningens trovärdighet hänger samman med möjligheten att generalisera, det vill säga huruvida studien gör sig gällande i större urvalsunderlag. Vidare tydliggör de att den bristande generaliserbarheten i kvalitativ forskning brukar lyftas fram som en svaghet men att det ändå inte är irrelevant att generalisera i viss mån trots en kvalitativt vald studie.

Kvalitativa studier har alltså sina brister ifråga om hur generaliserbar studien är sett till om den kan översättas till andra sammanhang eller om våra resultat kan göra sig gällande på andra ställen. En annan brist beträffande kvalitativa studier är angående i vilken grad resultaten är replikerbara eller inte, det vill säga om andra forskare får samma resultat när de gör samma studie på en annan plats eller vid ett annat tillfälle (Bryman 2011:352). Detta talar även för att studiens reliabilitet är låg men för att öka reliabiliteten dokumenterar vi vårt tillvägagångssätt så tydligt som möjligt genom hela studien för att bevisa hur vi hanterat den insamlade empirin. Malterud (2011:179) menar att forskningsresultaten ska komma fram till relevanta versioner av den verklighet och sanning vi vill veta mer om, vilket vi även ser återkopplas till vår valda teoretiska utgångspunkt eftersom den socialkonstruktivistiska andan handlar om just framgång av verkligheter. Bryman (2011:355) menar dock att generaliserbarheten i en kvalitativstudie mer ska rikta in sig på en överförbarhet där det snarare handlar om att kunna formulera resonemang med beskrivning av kultur aspekter och tidsbaserade aspekter så att sammanhanget kan överföras i en annan kontext eller tid. Vår studie är överförbar till andra skolors situation i den meningen att andra lärare kommer känna igen de tankar och funderingar som våra respondenter bär på. Eftersom vi som skriver studien inte heller har någon konkret förförståelse av skolans förfarande i orosanmälningar så bör även personer utanför skolans värld kunna finna förståelse i vår studie.

4.3.2 Trovärdighet och äkthet

Som Bryman (2011:351-354) redan varit inne på så är de vanliga begreppen kring mätandet av kvaliteten i en studie som reliabilitet och validitet inte lika relevanta i kvalitativa studier eftersom dessa till stor del handlar om att mäta sitt resultat menar Bryman. Översättningen till kvalitativ metod mynnar ut i begreppen *tillförlitlighet* och *äkthet*. Dessa begrepp används för att kunna uttyda kriterier för att avgöra kvaliteten i forskningen. I vår studie är vi att vara transparenta med hur vår arbetsgång har sett ut och hur vi har kommit fram till våra resultat. Transparensen i vår studie synliggörs genom att vi dokumenterar vår arbetsgång och inte

undanhåller väsentlig eller nödvändig information. Tillförlitlighet syftar på bland annat att studien ska ha en hög pålitlighet. Detta innebär att studien innehar tydlig redogörelse av alla faser i forskningsprocessen, detta för att läsaren kritiskt ska kunna granska processen och utifrån denna information kunna dra slutsatser om kvaliteten i studien (ibid.).

I vår analys så är avsikten att hålla en nivå av äkthet i den meningen att vi har använt citat från alla våra intervjuer och på ett rättvist sätt som speglar det som läraren verkligen menar med citatet för att ge en rättvis bild (2011:351-354) av det läraren har förmedlat. Vissa av lärarna som vi har intervjuat har uttryckt att de själva hjälptes av att formulera sina tankegångar i sin roll som lärare och i anmälningsplikten. Bryman (ibid.) benämner detta som ontologisk autenticitet då deltagarna i undersökningen upplever sig ha fått en bättre bild av den sociala situation och miljö som de lever i.

4.4 Arbetsfördelning

Arbetsfördelningen genom studien har utgått från schemalagda träffar som skett veckovis. I princip har vi arbetat bredvid varandra under hela studien och de gånger vi inte träffats fysiskt har vi klargjort vad var och en ska uträtta med arbetet, detta för att kunna bibehålla en rödtråd genom arbetet. Innan de gånger vi träffats har vi diskuterat vad som ska göras under dagarna samt gått igenom vilka delar som ska disponeras så att var och en har vetat vad som ska göras. Med hjälp av Google Docs har vi underlättat logistiken, så att båda kunnat ta del av varandras alster och på så sätt har vi också lättare kunnat hjälpas åt med författandet när det behövts. Genom detta arbetssätt har vi båda tagit del av samtliga element och beståndsdelar som ligger till grund för detta arbetet.

4.5 Förförståelse

Vår förförståelse om ämnet är begränsade då vi till en början varken var särskilt bevandrade inom skolans värld eller om hur lärare generellt sett resonerar om deras plikt att anmäla. I detta avsnitt framlägger vi relevant fakta om forskares inverkan på en studie, vår förförståelse samt nyttig information om vad anmälningsskyldigheten handlar om.

4.5.1 Den mänskliga faktorn

Kirsti Malterud (2011:42) understryker att forskaren har en deltagande roll och att forskarens person också påverkar forskningsprocessen och dess resultat. Hon menar att den mänskliga faktorn spelar en betydande roll under insamling av empiri och analys samtidigt som vi delger andra vår forskning. Således har vår förförståelse en avgörande inverkan på studien. Ingen av oss har någon egentlig erfarenhet kring hur anmälningsföreteelsen såg ut inom skolan och för lärarna. Vi gick endast in i ämnet utifrån intresse och inte av tidigare erfarenhet. Att vi inte har någon vidare erfarenhet av lärare eller orosanmälningsförfarandet kan ha både negativ och positiv inverkan på vår studie. De negativa aspekterna kan vara att vi inledningsvis har frågor i vårt intervju-schema som är mindre väsentliga för lärarens perspektiv på anmälningsförfarandet. Vi kan även ha svårigheter i att se saker och ting utifrån lärarens perspektiv vilket gör att vi kan ha svårare att förstå anledningarna till att lärare resonerar på ett visst sätt. Att inte ha någon förförståelse i någon vidare utsträckning kan dock ha sin positiva påverkan i den bemärkelsen att vi kan ha ett mer objektiva synsätt och gå in med öppnare förhållningssätt. Hade någon av oss till exempel jobbat som lärare sedan innan kanske vi redan hade haft tankar om hur lärarna kan tänka kring anmälningsplikten. Givetvis har man alltid sina aningar på vad vi skulle kunna få för svar men utifrån vår brist på erfarenhet inom området så gå in mer förutsättningslöst vilket gör att vi kan ha lättare att upptäcka nya företeelser till skillnad om man redan har ett etablerat tankemönster kring ämnet.

4.6 Urval

När vi valde vilken population vi ville undersöka så gjorde vi i grunden ett så kallat tvåstegsurval (Eriksson Zetterquist & Ahrne 2011:42) eftersom vi redan har en organisation att utgå ifrån. I steg ett ingår val av organisation. Den specifika organisation vi valde att rikta in vår studie på är högstadieskolor. Det saknas statistik angående vilken åldersgrupp det görs mest orosanmälningar i skolan och enligt Backlund, Wiklund & Östberg (2012:16) så finns det ingen nationell statistik över orosanmälningar. De menar även att den kommunala statistik som finns inte är jämförbar med andra kommuner då man definierar anmälningar på olika sätt, till exempel så kan flera barn som anmäls i samma familj räknas som en anmälning. Hade vi haft statistik på vilken åldersgrupp det utfärdas mest anmälningar på hade

det varit lämpligt att undersöka den gruppen. Vi resonerade istället så att högstadieåldern är en kritisk tid i ett barns liv, då barnet är i ett mellanskede i livet mellan barndom och vuxenliv vilket frammanar ett sökande av identitet. Vi tänker oss på så sätt att det händer mycket under denna tid i barnets liv både psykosocialt och biologiskt. Därför fann vi det lämpligt att undersöka en organisation som verkar i den åldersgruppen. Vi ville även avgränsa oss till att studera en specifik del av skolan så att vi enklare kan dra kopplingar i vårt material. Vi valde att avgränsa oss från gymnasielärare eftersom vissa elever på gymnasieskolor redan fyllt 18 år och är därmed myndiga personer och inte barn som anmälningsplikten förhåller sig till. Vi valde även att avgränsa oss till skolor i Skåne för att underlätta för oss att kunna träffa personerna vi intervjuade. Därav har vi till viss del också använt oss av ett bekvämlighetsurval (Bryman 2011:194).

I vårt nästa steg i tvåstegsurvalet (Eriksson Zetterquist & Ahrne 2011:42) så valde vi att intervjua lärarna på skolan eftersom det är deras förhållningssätt till orosanmälan vi haft som avsikt att undersöka. Eriksson & Ahrne (2011:42) skriver att en bra väg att gå för att nå respondenterna är via en ansvarig inom organisationen. Vi valde därmed till en början att ta vägen genom rektorerna på skolorna. Vi resonerade så att det mest effektivaste sättet att nå dem var genom att ringa dem per telefon eftersom det är enkelt att undvika att svara på ett mail som kommer från en person man inte känner. Genom skolornas hemsidor kunde vi hitta telefonnummer samt e-postadresser. Vi upplevde ganska tidigt att det var svårare att hitta respondenter än vad vi från början kunnat ana. Många rektorer svarade inte på sina telefoner även vid upprepade försök och inte heller på mail. De som svarade sa att de kunde tänka sig att vidarebefodra ett mail till sina lärare från oss. Detta sätt nådde dålig framgång fram tills att vi lyckades etablera god kontakt med en rektor som var villig att hjälpa oss. Vi kunde genom denne rektor komma i kontakt och intervjua fem stycken lärare. För att hitta ytterligare lärare att intervjua började vi personligen gå till skolor och introducera oss. På detta sätt hittade vi ytterligare två lärare. Genom en bekants släkting kunde vi hitta vår sista lärare, vilket är ett exempel på ett snöbollsurval (Bryman 2011:196). Vi upplevde efter dessa intervjuer att vi hade tillräckligt med material för att kunna genomföra analysen.

För att kritiskt granska den grupp av lärare vi har intervjuat så kan man se att detta sätt att nå respondenterna innebär att de lärare som valt att delta hade intresse för ämnet och antagligen kände att de har något att tillföra. Det medför att det är en viss grupp lärare som undersökts

vilket innebär att vi kan ha missat utsagor från de som inte hade intresse av att delta. I vår studie så har vi varit intresserade av att studera den enskilde lärarens berättelse och det unika i det enskilda fallet, så det är alltså själva yrkesgruppen som är av vikt för vår studie. Därav ser vi ingen mening i att ta hänsyn till att hitta mångfald av kategorier som ålder eller kön. I hänseende till att vi intervjuade yrkesgruppen lärare så har vi inte heller tagit hänsyn till om respondenten är utbildad lärare eller ej, utan vi har ansett att det varit tillräckligt att de är verksamma och/eller anställda lärare. Dock kan vi tillägga att 7 av 8 av de vi intervjuat var utbildade lärare, varav en hade en annan utbildning i grunden.

4.7 Genomförande av intervjuer

När vi väl hade fått kontakt med lärarna som vi skulle intervjuas så fick de via mail ta del av ett informationsbrev (Bilaga 1) där vi berättade om vår studie, hur intervjun skulle gå till samt förklarade vissa etiska aspekter som anonymiteten i deltagandet. De medverkande lärarna i studien föreslog därefter önskemål om plats och tid för när intervjuerna skulle äga rum, vilka vi tillmötesgick i samtliga fall. 7 av de 8 intervjuade lärarna intervjuades på den skola de var verksamma på medan en av lärarna ansökte att intervjuas på ett missionshus i de centrala stadsdelarna av en kommun i Skåne. De valda lokalerna där intervjuerna genomfördes var i samtliga fall i enrum med vår respondent utan yttre inverkan från vidare störningsmoment. Under intervjun var det en av oss som formulerade frågor, ställde följdfrågor och ledde intervjun framåt. Den andre satt och förde anteckningar och ställde vissa följdfrågor. På så sätt kompletterade vi varandra genom att en ledde intervjun framåt och den andra kunde stå utanför intervjun och se till så att allt vi ville ha svar på framkom i intervjun. Under tiden som vi gjorde intervjuerna ändrade vi aldrig på vår intervjuguide (Bilaga 2). Däremot så följde vi guiden i olika följd, exempelvis när respondenten kom in på ett ämne på eget bevåg så följde vi upp det med frågorna vi hade om det ämnet. Dessutom så modifierade vi frågorna så att de passade in i vad respondenten redan hade sagt. Vissa frågor hoppades även över om vi redan hade fått svaret tidigare. Bryman (2011:430) menar att en kvalitativ intervju ska hållas flexibel. Han menar att en kvalitativ intervju inte är en strukturerad intervju med öppna frågor utan att ordningsföljd på frågor och uppföljning av svar för att klara upp oklarheter också är viktigt. Intervjuerna spelades in och bandades in med fullgod ljudkvalitet på en smarttelefon. De 8 intervjuerna resulterade i ett material på 88 A4-sidor med 1,5 punkters radavstånd.

När en lärare börjar resonera om anmälan och om vad som ska anmälas eller inte har vi lagt märke till att lärarna nämner ett par olika kännetecken i sina resonemang, beträffande deras tankar om oro och misstankar om en elevs missförhållande. Därför har vi delat upp de vanligaste signalerna som lärarna tagit upp i olika teman och de är; frånvaro, förändring i elevens beteende eller mönster som sjunkande resultat eller prestation samt tydliga och kroppsliga tecken som blåmärken. Dessa teman har vi därefter vidareutvecklat och letat efter likheter samt olikheter för att påvisa komplexiteten av det vi undersöker.

4.8 Bearbetning av material

När de fem första intervjuerna genomförts transkriberade vi ner det samlade materialet i väntan på att stämna fler träffar med frivilliga lärare, medan de tre sista intervjuerna transkriberades omgående efter intervjuerna gjorts. Det sammanförda underlaget i transkriberingen har vi bearbetat och sammanställt i olika teman som framkommit. Det vi har letat efter i materialet är bland annat de tecken lärarna tar upp hos eleverna och vilka beteendemönster som de anser ligger till grund för eventuella misstankar om elevs missförhållande samt hur de antingen skiljer sig eller instämmer med varandra i deras resonemang för att visa exempel på komplexitet i frågan. Men framförallt har huvudsyftet varit att besvara våra frågeställningar och i och med det har de teman vi valt också gått in på huruvida lärare tar hänsyn till andra omständigheter såsom familj, elev och kollegor beträffande deras resonemang i anmälningsförfarandet samt kring vad de anser ska rapporteras eller anmälas. Sett till att vårt besvarande av vår frågeställning varit högst prioriterat har det också styrt vår intervjuguide i den mån att formulera frågor som vi tror ska ge oss de svar vi behöver. I sin tur har vårt insamlade material påverkats av detta och i analysen har vi tagit en utgångspunkt i vår teori om Accounts för att synliggöra lärarnas rättfärdigande av deras handlande gällande oro och misstankar om elevs missförhållande.

4.9 Tillvägagångssätt i analysen

I analysen har vi använt oss av ett par förhållningssätt tagna från Kirsti Malterud (2011:93) som förklarar att analysen ska konstruera en länk mellan obearbetad data och resultat genom

att det organiserade datamaterialet tolkas och sammanfattas. Hon klargör att det i problemställningen ställs frågor till materialet medan svaren är de mönster som en systematisk reflektion kan synliggöra. Viljan är att klarlägga vilken innebörd och mening vår intuitiva förståelse och teoretiska referensram har i relation till våra fynd och resultaten ska även argumenteras i relation till redan existerande teorier. Den teori vi valt att använda oss av är Scott och Lymans (2013) teori om *Accounts* (se avsnitt om Accounts). Som vi nämnt är det också viktigt att analysen utförs på ett sådant sätt att andra kan följa vårt tillvägagångssätt och förstå vad vi kommit fram till (ibid.). Vårt mål är att utveckla vetenskapen om det fenomen vi analyserar och för att inte åstadkomma någon reproducering av den forskning som redan gjorts kring ämnet har vi försökt sträva åt att vår undersökning leder fram till nya komplement i forskning kring hur lärare resonerar kring anmälningsskyldigheten. Kirsti Malterud (2011:83) sammanfattar detta som intersubjektivitet, vilket betyder att sammanförandet av vår forskning ska klargöras ifråga om hur vi kommit fram till våra resultat.

4.10 Induktiv metod

Utifrån vår skrala förförståelse om det vi undersöker har vi valt ett arbetssätt som tillåtit oss att formulera hypoteser efter att vi samlat in empirin. Bryman (2011:28) nämner detta som en induktiv metod då forskaren skapar teorier utifrån de observationer som gjorts. Den induktiva processen utvecklar i sin tur alltså generaliserbara slutsatser utifrån observationerna som underlag.

5 Teoretisk utgångspunkt

Vi har valt att arbeta utifrån vetenskapsteorin socialkonstruktivism kopplat till Scott och Lymans teori om Accounts. Dessa två teoretiska utgångspunkter ligger till grund för hur vi valt att bearbeta och analysera vår empiri, där socialkonstruktivismen klarlagt ramarna för studien medan Accounts är det verktyg vi använder oss av i analysen. Våra val av teoretiska utgångspunkter har hjälpt oss att begränsa oss till det väsentliga vi lyfter fram för att besvara vår frågeställning.

5.1 Socialkonstruktivism som grund

Vetenskapsteoretiskt vilar uppsatsen på en socialkonstruktivistisk grund.

Socialkonstruktivismens utgångspunkt handlar om att sociala omständigheter och dess mening skapas via socialt samspel där det pågår en ständig dialektik (rundgång med förändring) och att verkligheten som framställs av människor är socialt konstruerad. Tanken är att den sociala verkligheten uppfattas utifrån sinnena och det utgör många olika omgivningar som i sin tur blir socialt konstruerade (Barlebo Wennberg 2009:12). Bryman (2011:32-36) nämner att det baseras på förståelse och tolkning samt att tolkningsperspektivet tar sitt fäste i att studera sociala verkligheter vars ståndpunkt betvivlar synen om att kategorier eller sociala fenomen är förutbestämda som inte kan påverkas eller styras. Det socialkonstruktivistiska perspektivet har hjälpt vår kvalitativa studie när vi undersökt hur lärare uppfattar sin verklighet i relation till anmälningsskyldigheten. Vi har alltså utgått från att lärares utsagor om deras verklighet är socialt konstruerade och därav inte objektiva verkligheter.

5.2 Begreppet accounts

Teorin om accounts har sina grunder inom socialkonstruktivismen vilket gör att vi kan ha användning av den. Det är genom talet som vi människor kommunicerar och bygger våra relationer (Barlebo Wennberg 2009:29-30). I våra samhällen bygger vi kulturer som sätter ramar för hur vi handlar i olika situationer, vad vi gör och vad vi inte gör. Om vi ser på landet Sverige så finns det mer allmänna företeelser som anses vara självklara av majoriteten som att vi till exempel vi inte innehar skjutvapen att försvara oss med. Vanligtvis så kommer

ingen ifrågasätta denna handling. Skulle man gå till USA så hade det inte varit något konstigt att man äger en pistol i självförsvar, det ingår i den kulturella inramningen. När vi handlar utifrån omgivningens förväntningar så blir vi antagligen inte ifrågasatta. Går man mer in på detaljnivå så kan nästan alla handlingar utsättas för granskning. Det kan då finnas behov att förklara sin handling. Scott & Lyman (2013) menar att en account är ett verktyg som vi använder i vårt dagliga språk när en handling blir utsatt för kritisk granskning. Dessa verktyg använder vi för att förhindra uppkomsten av konflikter genom att bokstavligen överbrygga klyftan mellan handling och förväntan. Inom en kultur så blir vissa accounts standardiserade och förväntas framföras vid specifika tillfällen när handlingen inte passar in i omvärdens förväntningar (ibid). I våra intervjuer med lärare om deras syn på anmälningsplikten så vill vi använda denna teori till att identifiera vilka sorters account lärarna använder för att förklara sina handlingar. Kan tänkas att det finns standardiserade accounts inom läraryrket till varför man gör en orosanmälan eller varför, varför inte man för ett visst typ av resonemang.

Vi kan i vår analys dela in olika sorters accounts som delges i intervjuerna mellan de kategorier som Scott & Lyman (2013) kallar för rättfärdiganden och ursäkter.

Rättfärdiganden handlar om att man tar på sig ansvaret för handlingen som ifrågasätts men bestrider dess negativa effekt och hänvisar till att det var nödvändigt för att göra gott. Likt en soldat som dödar andra människor men menar att det var fiender som "förtjänade" sitt öde. Ursäkter är accounts där man erkänner att handlingen är dålig men vill inte känna fullt ansvar. Soldaten i exemplet tidigare kan erkänna att det är en dålig handling att döda men att han gör det under order. Det är således inte han som ansvarar för dödandet.

När en person använder sig av en account så kan den godtas eller inte godtas. Vid en "lyckad" account så återställs balansen igen och relationen återupprättas. Ibland kan det vara båda parterna som anpassar sig för att utloppet av situationen upprättar *status quo ante* (Scott & Lyman 2013). Något som är intressant för vår undersökning är hur lärare använder accounts i förhållande till att de arbetar på en skola. Organisationer bistår sina medlemmar med accounts i olika situationer. Till exempel så kan det vara så att klienter motsäger sig en handling från en person som är verksam inom en organisation Som account kan den verksamme säga att den endast följer reglerna i organisationen På grund av vissa bakgrundsförväntningar som säger bland annat att personer följer regler som är uppsatta i

organisationen så blir det accounttet godtagbart. Accounts som dessa kan såklart dras till sin spets när man tittar på extrema exempel som nazityskland, där extrema krigsförklaringar ges förklaring (ibid).

6 Etiska överväganden

När vi designade vår forskningsplan behövde vi genomföra vissa etiska överväganden för att kunna se om forskningen är genomförbar på ett etiskt plan. Vi anser att vi har valt en målgrupp med förhållandevis låg utsatthet eftersom intervjun inte handlar om deras privata liv utan om aspekter ifrån deras profession. Trots detta så finns det i all forskning etiska överväganden att ta hänsyn till, så även i vårt. I vårt övervägande av etiska aspekter så har vi utgått ifrån grundpelarna som Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet (HSFR) har formulerat som sätter krav på hur man som forskare behöver ta hänsyn till för att kunna bedriva forskning (Vetenskapsrådet 2002). Ett etiskt övervägande som vi har förhållit oss till i vår studie är hur känslig information som framkommer ska hanteras. När vi undersökt om hur lärare förhåller sig till att göra orosanmälan kanske det skiljer sig från hur arbetsplatsens övergripande policy ser ut. I intervjusituationerna vi genomfört har det stundtals framkommit känslig information som kanske inte är till fördel för respondenten i förhållande till rektorn på skolan och till lagen, vilket vi tagit etiska hänsyn till. Eftersom vi har tagit vägen genom rektorer för att nå våra respondenter så kommer rektorerna veta vilka lärare som har uttalat sig i uppsatsen. Vi anser att genom att anonymisera respondenterna i vår uppsats så att ingen kan spåra informationen till någon enskild person så kommer de skyddas från skada. Detta sker genom att vi har ändrat namn och att vi kallar alla intervjupersoner för *hon* oavsett könet på läraren. Bland annat av anledningen att rektorn inte ska kunna identifiera respondenterna så valde vi respondenter ifrån två olika skolor. Dessutom sökte vi det informerade samtycket (Svedmark 2012:104). Genom att vi informerade om vad vår studie handlar om och vad vi är intresserade av att få svar på så fick respondenten ta ställning till om denne ville delta eller ej. Respondenten ska ha rätt att när som helst välja att lämna intervjun och få den hittills insamlade informationen raderad vilket ingår i HSFR:s grundpelare “samtyckeskravet” (Vetenskapsrådet 2002).

7 Orientering i kunskapsläget

Vi har i huvudsak sökt tidigare forskning genom sökmotorn LUB-search, men till viss del även skaffat information genom att läsa andra närbesläktade uppsatser. Andra förslag på relevant litteratur har vi fått av vår handledare. Via sökmotorn har vi då använt sökord som “anmälningsskyldighet”, “anmälningsskyldighet”, “högstadiet”, “lärare” och “skola”. Därefter har vi läst igenom det vi samlat in och sållat bort den litteratur som vi inte ansett vara gångbar för vår studie.

7.1 Lärare spelar roll

Bourke & Maunsell (2015:1-2) skriver att lärarna spelar en väsentlig roll ifråga om att trygga barns omsorg. De nämner två nya artiklar som handlar om skydd av barn i grundskolan på Irland påvisade att det saknas utbildning till lärare om utsatta av barn. Som ett resultat av dessa fynd gjordes en uppmaning till en mer omfattande utbildning om dessa frågor på lärarhögskolan. Viljan var att öka och förbättra beredskapen bland nyexaminerade lärare att engagera sig mer i frågor om barnskyddsfrågor (ibid.). I en studie från ett amerikanskt test visade det sig att 66 % av de tillfrågade lärarna upplevde att de inte fått någon undervisning om barnmisshandel under deras lärarutbildning och endast 13 % av lärarna sade sig vara medvetna om deras skolas riktlinjer för att rapportera barnmisshandel (Bourke & Maunsell 2015:5).

Staten bär det högsta ansvaret att upprätthålla barnens rättigheter och staten ska även se till att barn är mottagare av de skyddsmekanismer som stöder dessa rättigheter. När det gäller utbildning kan skolor och lärare ses som statens “armar” och “ögon” både när det gäller att garantera att barns rättigheter upprätthålls och att identifiera situationer där dessa rättigheter har kränkts. Därmed ses obligatorisk rapportering, eller anmälningsskyldigheten, som en viktig strategi för själva genomförandet av detta (barnskydds)ansvar som gör det möjligt att ingripa i de fall då barn blir utsatta (Bourke & Maunsell 2015:3). Bourke & Maunsell (ibid.) hänvisar till att anmälningsskyldigheten kan ses som ett lindrande och avhjälpande arbete snarare än ett preventivt göromål/arbetsätt. Vidare nämner Bourke & Maunsell (2015:3-4) att lärarna också har en värdefull relation med eleverna och i deras position, som betrodda vuxna, kan barn känna sig trygga med att avslöja eventuell utsatthet. Denna värdefulla ställning är särskilt viktig ifråga om barn som missköts och försummas i hemmet. Några av de tecken på

försummelse, som barn kan råka ut för, kan bli relevanta och direkt observerbara i en undervisningsmiljö och de kan bland annat innefatta tecken som dålig mat och näring, trötthet, frånvaro, ångest, dåliga rutiner med läxläsning, bristande föräldrastöd, dålig social kompetens eller andra liknande fall där allmän underlåtenhet frodas (ibid.).

För att spegla den viktiga roll lärare besitter och har i barns liv påvisar forskningen att skolor har den högsta rapporteringsfrekvensen av alla yrkesverksamma. Men trots att lärare har i uppdrag att rapportera om missförhållanden uppmärksammades det att skolor ändå missade att rapportera en hög andel misstänkta fall av övergrepp mot barn som far illa (Bourke & Maunsell 2015:4). Det har dels hävdats att lärare kanske saknar den nödvändiga kunskapen om exempelvis tecken på barnmisshandel eller vad som ska utgöra skälig grund till oro, men också att lärare kanske saknar kunskap om lämpliga tillvägagångssätt för att följa de rättsliga kraven när de misstänker att ett barn far illa. Tillsammans med att uppmärksamma dessa tecken av missförhållanden måste läraren också göra en bedömning om vad som är acceptabelt beteende samt om hur beteendet pågår och om det i sin tur medför några risker för barnet (ibid.).

7.2 Lärares arbete och pedagogik

Gannerud & Rönnerman (2007:34) nämner att det finns en tradition i Sverige som konceptuellt/begreppsligt skiljer på begreppen fostran och lärande. De hänvisar till att fostran är ett något förlegat begrepp som inte ska associeras till de ideal och metoder som inte längre är förenliga med dagens syn på barn. Vidare menar de att fostran istället avser elevers värderingar, karaktär och beteende, medan begreppet lärande syftar till elevers kunskaper och färdigheter, men de poängterar att denna begreppsuppdelning inte alltid är självklar (ibid.). Idag används istället ordet omsorg för att definiera skolans verksamhet och då gällande det som berör och underlättar den dagliga livsföringen men även i avseende till hjälp och stöd - både psykiskt, praktiskt och socialt. Begreppet omsorg kan även refereras i bredare definitioner med större omfångs spann, vilket Gannerud & Rönnerman klargör när de hänvisar till Sekretariatet för framtidsstudier som beskriver omsorg som "stöd och hjälp åt människor för att förbättra deras livssituationer eller främja deras utveckling" (ibid.). Gannerud & Rönnerman förklarar att en så vid definition av omsorg resulterar i att allt lärande och all

fostran kan räknas in. Gannerud & Rönnerman tar upp Barnomsorg och Skola-kommitténs slutbetänkande där det framkommer att barn ska ges omsorg men utöver det framhålls det att barn ska förberedas för ett livslångt lärande. Här centreras alltså begreppet lärande, som betonar en aktiv människa som på egen hand söker och konstruerar sin kunskap (ibid.).

En annan viktig del handlar om lärandeprocesser och om hur elever lär sig nya saker. Modern forskning om lärandeprocesser artikulerar barns behov i form av intressen, motivation och erfarenheter som förutsättningar för deras inläring. Och det är nämnvärt att poängtera att barn är beroende av upplevelser av meningsfullhet för att införskaffa sig kunskap. Här blir lärarens roll alltmer central ifråga om att vägleda barnet vilket fordrar helhetsbild, inlevelseförmåga och förståelse av barnet som individ (Gannerud & Rönnerman 2007:34). Detta förutsätter att lärarens pedagogiska roll förmår att konstruera lärandesituationer som har sitt fäste i barnomsorg och i barnets egna behov (ibid.).

7.3 Utgångspunkter för orosanmälan

Olsson (2011:208) tar upp frågan om myndighetspersoners oro inför att göra en obefogad anmälan. Han menar att om det händer att det kommer in en obefogad anmälan så är det av privatpersoner, oftast i vårdnadstvister. Myndigheter råkar snarare ut för kritik från Justitieombudsmannen då viktiga uppgifter i en anmälan utelämnats. Backlund, Wiklund & Östberg (2012:37) uttyder två former av förhållningssätt hos lärare som de kallar för "formellt" respektive "resonerande" förhållningssätt. I formellt förhållningssätt så leder a till b. Tecken på våld mot ett barn leder till anmälan. Inga ytterligare bevis krävs. Det resonerande förhållningssättet väljer in lite fler aspekter i bedömningen som om anmälningen är barnet till gagn eller om det förvärrar situationen. Lundén (2010) delar in anmälningar som görs i två kategorier där den ena är fokuserad på barnet och barnets tillstånd och den andra är inriktad på föräldrarnas situation och deras förmåga att ta hand om barnet. Hon menar även att de två studerade professionella grupperna gjorde anmälningar utifrån vardera kategori. Den ena gruppen var BVC-sköterskor och de gjorde anmälningar utifrån den barninriktade tolkningen. Barnomsorgspersonal följde den föräldrainriktade tolkningen. Vidare tar Lindén (2010) upp två aspekter som påverkar benägenheten att korrekt uppmärksamma omsorgssvikt. Personal som har arbetat kortare tid på arbetsplatsen var bättre på att

uppmärksamma omsorgssvikt än personal som jobbat längre på samma plats. En förklaring till att det är så kan vara att strategier och förklaringsmodeller växer fram och permanentas genom åren. Den andra aspekten var att det fanns ett samband mellan de som hade längre utbildning var bättre på att uppmärksamma omsorgssvikt. Wiklund (2006b:53) gör en liknande indelning när han visar på att de flesta barnvårdsanmälningar som görs är inriktade på brister i förälderns omsorg om barnet. På andra plats kommer anmälningar som är inriktade på barnets beteende. Misshandel är den lägst förekommande anmälningsanledningen.

8 Analys och resultat

I detta kapitel avhandlar vi det material som vi undersökt för att besvara våra frågeställningar samt synliggöra vår teori om lärarnas handlande är ursäktande respektive rättfärdigande i processen kring att göra orosanmälan. Som en introducering till avsnittet tar vi inledningsvis upp lärarnas syn på den komplexa delen av att veta vad som ska anmälas och inte. Därefter följer en mer djupgående granskning om lärarnas resonemang ifråga om vilka olika förhållningssätt de förhåller sig till både gentemot elev, familj och andra kollegor inom skolan.

8.1 Förändring i mönster som lärare lägger märke till

Vissa av lärarna beskriver det som en startsträcka till att de börjar lägga märke till hur elever mår. De menar att man som ny lärare är inriktad på sin undervisning och att man följer läroplanen. Efter ett tag när de kan slappna av lite mer i rollen som kunskapsförmedlare så börjar elevernas personlighet träda fram. När läraren kan bygga en relation med eleven så kan tecken på missförhållanden bli tydligare.

Ja, det kan man göra man ser väldigt mycket efter ett tag. I början som ny lärare så är man väldigt uppe i vad man själv ska göra. Efter ett tag börjar man se varje elev väldigt tydligt. Man kan se om en elev är trött, man kan se när en elev har tårar i ögonen alltså, man ser väldigt mycket mer... (Intervjuperson 2)

Lärarna beskriver att när de kommer in i lärarrollen och lär känna eleverna hur det kan urskiljas mönster i elevernas beteende. Lärarna uttrycker att det finns vissa specifika beteenden eller tecken som väcker misstankar om missförhållanden. Som en inramning vill vi dock understryka att det tycks vara förändring i elevens beteendemönster som lärarna främst reagerar på och resonerar kring. Beteendena kan skiljas åt men det är när ett beteende som inte funnits hos en elev tidigare plötsligt dyker upp som läraren märker förändring. Vid en fråga om vad Intervjuperson 4 letar efter i en elevs situation får vi som svar:

Man vet vilka elever som kommer först till lektionerna, man vet vilka som kommer sist. Man vet vilka som är 'stojjiga' och vilka som är tysta. De har ett

mönster som de går efter. Det är när mönstret bryts som det är något som kan ha hänt. Det kan vara att det är en dålig dag, att något har hänt. (Intervjuperson 4)

Läraren lägger märke till hur elever brukar vara för att synliggöra mönster som eleverna brukar gå efter. Med hjälp av detta kan läraren observera eventuella fall av missförhållanden för att lättare veta vad som ska och inte ska anmälas - förutsatt att lärarna lärt sig hur eleverna vanligtvis beter sig. På en fråga om vad som krävs för att en lärare ska känna sig motiverad till att upprätta en välgrundad orosanmälan svarar bland annat Intervjuperson 6 att det är väldigt svårt att sätta en gräns av vad som krävs för att upprätta en orosanmälan. Men hon tillägger att det behövs fingertoppskänsla och att läraren känner till eleven för att känneteckna signaler av missförhållanden.

Ja, den [gränsen] är ju jäkligt svår. (...) tittar man strikt på alla paragrafer och så vidare så kan det ju i princip räcka med att en elev kommer skitig till skolan för att det ska vara grund till att du ska göra en anmälan. (...) det är ju lite fingertoppskänsla även om det inte får vara det, så är det ju det i praktiken. Men har du flera signaler och anat misstankar innan, ja då kanske en grej räcker för att du ska göra anmälan. Men det [lagen om anmälningsskyldighet] är ju liksom formulerat som att den som... så fort du har minsta oro för att en elev far illa så ska du ju göra en anmälan. Men då måste du ju också ha en oro - du kan ju inte bara få ett tecken. (...) det krävs ju att man ändå känner eleven och vet hur den eleven brukar vara för att du ska kunna se ett tecken. (Intervjuperson 6)

Det är dessa tankar som lärarna har om orosanmälan som understryker komplexiteten i frågan av vad som ska anmälas och inte. Deras resonemang härleds till vad de initialt har att utgå från och hur de sedan resonerar om huruvida en orosanmälan ska upprättas eller inte. I följande avsnitt tar vi upp andra scenarion där lärarna tar ställning till varierande former av misstankar om att elever far illa och hur de i sin tur går vidare med det.

8.2 Rapportering och anmälande lärare

Under tiden vi gjorde våra intervjuer så märkte vi skillnader i hur olika lärare resonerade i anmälningsförfarandet. Det skiljer sig hur inställningen till lärarens egna möjlighet att göra

en anmälan i form av rapport till andra aktörer inom skolan eller göra en anmälan direkt till myndigheter som socialtjänsten. Bakom dessa inställningar ligger olika accounts som påverkar åt vilket förhållningssätt och inställning läraren har att anmäla.

8.2.1 Den rapporterande läraren

I kodningen av vår empiri framkommer det hur lärarna går till väga när de får misstankar om att ett barn far illa. Lärarna menar att de i första skedet skulle gå till elevens mentor, eller elevens klassföreståndare, (om det inte är läraren själv som är mentor/klassföreståndare) och föra över ärendet till elevens ansvariga mentor av den anledningen att det är mentorn som har kontakt med familjen. Det är sedan upp till mentorn i sin tur att ta vidare ärendet till Elevhälsan på skolan och därefter upprättar rektorn orosanmälan.

Men för mig är det så att om jag skulle upptäcka någonting så är det så att jag måste gå till mentorn som det berör för det är mentorn som har kontakten med hemmet ofta. Och så får den då, gå vidare till elevhälsan och så tar de upp det där och sedan får rektorn då skriva, i så fall. (Intervjuperson 2)

Ett genomgående tema i vår empiri är att skolan antingen har nedskrivit eller muntligen vidareförd ordning i hur anmälningsförfarandet ska gå till likt intervjuperson 2 beskriver. Läraren använder sig i detta fall av ett account som ansvarsbefriar läraren från att själv utföra en anmälan. Buttny (1993:6) beskriver att accounts kan användas till att transferera ansvar till en annan aktör genom att påstå att man är tvingad att utföra handlingen. I vårt fall handlar det om att inte utföra en handling - det vill säga göra en orosanmälan. Skolan i detta fallet är den aktör som får läraren att inte genomföra handlingen genom de olika riktlinjer som finns uppsatta för läraren beroende på vilken skola vederbörande är verksam i. Scott och Lyman (2013) menar att organisationer bidrar med accounts till sina medlemmar vilket gör att accounten även godtas eftersom läraren kan hävda att hon följer de regler som är uppsatta. Det är på detta sätt som vår definition av den rapporterande läraren dels resonerar. Det är inte upp till läraren själv att besluta om att upprätta anmälan till myndighet utan det är skolan som helhet som gör anmälan och då ska informationen som läraren får gås igenom de olika instanserna i skolan för att sedan eventuellt föras vidare till myndigheten. Intervjuperson 8 understryker det som 2 säger men kommer även vidare in på att det finns en viss gräns för hur länge hon är beredd att följa detta account.

Ja, först pratar jag med min klassföreståndarkollega, om det är någon i vår klass då, eller med den som är mentor eller klassföreståndare för just den eleven. Så man hör med sina kollegor först. Och därefter är det vårt elevhälsoteam på skolan... att det ska lyftas där. Så jag gör ju inte själv någonting med direktkontakt med eleven i första skedet. Om det inte är något som har hänt... kommer hit blåslagen eller något... om man märker att man får ta hand om eleven. Men det har inte hänt. (Intervjuperson 8)

Detta skiljer sig i hur föregående intervjuperson menar att hon skulle hantera sitt account. Vi tolkar uttalandet som att allvarsgraden i det som observeras kan göra att läraren inte längre följer det account som hon vanligtvis följer. Läraren väljer alltså att lämna ett account som tidigare gav trygghet. Av detta kan vi se att det finns en gråzon mellan den anmälade läraren och den rapporterade läraren. Beroende på allvarsgraden av det som läraren observerar så kan inställningen skifta från ett rapporterat förhållningssätt till ett anmälade förhållningssätt. Var överlappningen mellan förhållningssätten går för lärarna är svårt att precisera men det går in i att tolkningsutrymmet som lagen om anmälningsplikten rymmer. Eftersom tolkningsutrymmet är subjektivt så är detta olika mellan lärare. I detta specifika fall med Intervjuperson 8 så handlar det om när läraren observerar fysiska blåmärken på en elev vilket ändrar just den här lärarens inställning.

8.2.2 Den anmälade läraren

I vår empiri kan vi uttyda att det finns olika sätt att hantera anmälningskyldigheten sett till hur lärare resonerar om deras plikt att orosanmäla. Till skillnad från en lärare som hellre rapporterar vidare inom skolan finns lärare som resonerar om missförhållande då det är viktigare att i ett tidigare skede direkt anmäla till andra myndigheter på egen hand. Intervjuperson 6 belyser det faktum att hon som privatperson anonymt kan skicka en orosanmälan och reflekterar över huruvida anmälningskyldigheten hjälper henne i att själv stå för upprättandet av en orosanmälan:

Alltså rutinen är ju att... här i alla fall... att vi ska ta det via elevhälsoteamet. Att det är dem som i grunden gör det, men det finns ju inget som säger att jag inte

får lov att göra det (själv)... jag menar, jag kan göra en orosanmälan anonymt om det skulle vara så. Det kan ju vem som helst göra. Så där finns inget som säger att jag inte får lov att göra det. Och det kan jag ju känna är... jag kan ju göra en orosanmälan som lärare men jag kan ju också göra en orosanmälan som privatperson. Det spelar ju egentligen ingen roll i det fallet. (Intervjuperson 6)

Som intervjuperson 6 påpekar utelämnar hon skolans, eller organisationens, riktlinjer om hur de vill gå tillväga med sina orosanmälningar. Hon resonerar om att hon via egen del kan stå för upprättandet om det så krävs och kopplar det till ett odiskutabelt fall där allvarsgraden av misstankarna är så pass konkreta där anmälandet måste gå före den dagliga verksamheten samt att hon förbiser rutinen med att gå till Elevhälsoteamet först:

Ja, och sen kan man väl vända på det och säga att: kommer det ett läge där du misstänker att det är något jätteallvarligt - då får du ju bara skita i att du har en lektion för att de [eleverna] dör inte [om lektionen uteblir]... alltså det är liksom någonstans... som den här tjejen jag berättade om innan... där ställde vi ju in resten av dagen för vi åkte ju med henne till polishuset... och jag menar att där får man ju bara... lektionerna jag skulle haft den dagen... jag de får vi ha imorgon... alltså där kommer det i ett annat läge. (Intervjuperson 6)

Detta anser vi pekar på att Intervjuperson 6 har ett anmälande förhållningssätt i sitt resonemang och nämner ett konkret exempel på när det har hänt. Intervjuperson 6 hänvisar till att hon i första hand ägnade dagen åt hennes plikt att anmäla istället för att rapportera vidare till Elevhälsan på skolan och låta dagens lektioner hamna i andra hand. Hade hon haft ett rapporterande förhållningssätt hade hon istället rapporterat det vidare inom skolan och låtit Elevhälsan tagit över ärendet så att lektionerna för de övriga eleverna blev av. Detta exempel tar upp ett, enligt Intervjuperson 6, odiskutabelt fall av att ett barn far illa och det skiljer sig från andra exempel där allvarsgraden inte är lika allvarlig. I de fall där misstankarna är mer diffusa kan det tänkas att lärarna anammar en mer rapporterande hållning och låter det istället rapporteras vidare så att Elevhälsan kan göra sin bedömning om en anmälan ska göras eller inte. Angående detta exempel har Intervjuperson 6 ett formellt förhållningssätt, som Backlund, Wiklund och Östberg (2012:37) beskriver, där missförhållandena är så tydliga att inga fler tecken krävs för att en orosanmälan ska upprättas. Och enligt Scott och Lymans

(2013:59) neutraliseringsteknik *hänvisning till lojaliteter* agerar Intervjuperson 6 på ett sätt där hennes handlande rättfärdigas och tillåts genom att hon ser till intresset av en annan person som hon känner tillgivenhet för. Rättfärdigandet *hänvisning till lojaliteter* kännetecknas genom att en aktörs handlande motiveras utifrån dennes rätt att utföra handlingen och att handlingen tjänar intresset hos en annan person, som i detta fallet är eleven. Eftersom Intervjuperson 6 tar avstamp i elevens missförhållande och känner att allvarsgraden i ärendet inte kan vänta känner hon sig skyldig till att visa sin lojalitet till eleven och ta tag i det brådskande tillståndet omgående.

8.3 Orosanmälan som preventivt arbete

Vi har delat upp vår intervjuguide i olika ämnen som berör det vi har för avsikt att ta reda på i denna studie. Det centrala temat som stått i fokus har gällt vilka olika sorter av missförhållande lärare lägger märke till och resonerar om och som delvis ligger till grund för en eventuell orosanmälan. Som många av lärarna vi intervjuat anser Intervjuperson 4 att den vanligaste anledningen till orosanmälan handlar om frånvaro och att den initiala indikationen på att något inte står rätt till brukar alltså börja med att en elev inte dyker upp i skolan.

Framförallt så är det anmälan om frånvaro. Elever kommer inte till skolan och varför de inte gör det. Jag tror att det kan vara vanligast. (Intervjuperson 4)

Intervjuperson 8 diskuterar vilken effekt det får för en elev som inte kommer till skolan överhuvudtaget och att hennes resonemang utgår från en gräns för vad hon går vidare med för att få tillbaka en elev som inte längre dyker upp på lektionerna:

Det är först när det är sådana riktiga, när man känner att... som nu med den här tjejen har varit borta jättemycket. Hon började i skolan den 5 oktober och har bara varit här lite ströddagar sedan dess. Sen när vi kom fram till höstlovet så var det liksom... vi måste ha in en anmälan nu direkt liksom. För annars blir hon ju en 'hemma-sittare' helt och hållet. (Intervjuperson 8)

Intervjuperson 8 resonerar vidare och kommer även in på att hon som lärare uppmanas att rapportera vidare till elevhälsan när frånvaron uppgår till en viss procentenhet:

(...) Att jag är skyldig att anmäla nu för ni har så hög frånvaro och när det går över 20 %, det kanske jag inte sade innan, men när det går över 20 % i frånvaron så är vi skyldiga till att anmäla till vår elevhälsa. Även om det inte finns någon annan oro, men just frånvaro ska anmälas. Och då hade hon varit borta mycket och då skrev jag att “Nu är det väldigt mycket frånvaro (...). (Intervjuperson 8)

Det är inte bara Intervjupersonerna 4 och 8 som tar upp frånvaron utan majoriteten av våra respondenter kommer på ett eller annat sätt in på frågor om frånvarande elever. Här upplever vi att lärarna har liknande åsikter om frånvarande elever oavsett vilken skola de arbetar på eller hur länge de har arbetat. Detta är viktigt är att poängtera då det handlar om vår första frågeställning om hur lärarna resonerar om när något ska anmälas, samt att deras gemensamma syn om att frånvaro kan vara ett första signalement på att något inte riktigt står rätt till. Att frånvaron rapporteras vidare har att göra med att en frånvarande elev riskerar att missa så pass mycket att eleven inte kan bli godkänd. Intervjuperson 4 uttrycker att elevers frånvaro är den oro som vanligast anmäls medan Intervjuperson 8 förklarar en stark oro kring om en elev som är frånvarande samt ordningsföljden av att en elev inte befinner sig i skolan. Detta har att göra med dels skolans plikt att lära ut men även elevers rättighet att bli undervisade (Barnkonventionen artikel 28 & 29). Eleverna förordnas också att gå i skolan för att lära sig, medan lärarnas främsta huvudsyfte är att lära eleverna ett livslångt lärande (Gannerud & Rönnerman 2007:34), vilket blir svårt när eleverna inte befinner sig i skolan under lektionstid. Om dessa två bärande element om fostran och lärande inte skapar symbios finns risken att elever med ej godkända resultat hamnar i än mer utsatthet, vilket Intervjuperson 8 kallar för “hemma-sittare”. Det är rimligt att anta att detta kan ha att göra med framtida risker som elever med icke godkända resultat kan hamna i senare i livet. Bourke & Mounsell (2015:3) hänvisar att orosanmälningar och arbetet kring anmälan är lindrande snarare än preventivt, då det lindrande arbetet syftar till att det först tas tag i saker efter att något hänt. Men här bevisar lärarna att deras arbete också har att göra med att eleverna ska bli godkända och få möjlighet till vidarestudier efter grundskolan, och det pekar på vikten av arbetet och viljan med att ha elever närvarande blir på så vis preventivt ifråga om framtida risker.

8.4 Bristen på utbildning som ursäkt och rättfärdigande

Huruvida lärare lägger märke till om barn far illa ser olika ut och lärarna vi har intervjuat berättar att de upplever olika svårigheter med att uppmärksamma eventuella missförhållanden. Ett par citat som sticker ut och som skiljer sig något från de andra lärarnas resonemang handlar om hur mycket utbildning lärarna fått om utsatta barn under sin tid på lärarhögskolan. Två lärare poängterar att det är tack vare deras vidareutbildning och erfarenhet som gett dem kunskap som hjälper dem uppmärksamma missförhållanden.

Och då kan man ju tycka i nästa steg att om det då är upp till oss att avgöra detta [om vad som ska anmälas] då behöver vi nog ha mer av det i vår utbildning. En halv kuratorstjänst... kuratorsutbildning kanske... eller någonting.
(Intervjuperson 8)

Intervjuperson 8 tar upp att lärare inte är tillräckligt utbildade i frågor om hur utsatthet om barn kommer till uttryck. 8 säger att det kan vara svårt att avgöra vad som ska anmälas och inte, eftersom det inte har med själva undervisningen att göra. Det intervjuade tar upp syftet till att lärare är utbildade lärare och inte socialarbetare i samma utsträckning som exempelvis en kurator, som är utbildad och arbetar med missförhållande frågor. Att lärare inte är tillräckligt utbildade är något Intervjuperson 7 också avslutar sin intervju med:

(...) Ja, det kan ni ju lyfta också att detta är något jag fått läsa mig till. Det är väldigt dåligt med utbildning kring detta kring anmälningsskyldighet i allmänhet och samverkan med socialtjänst utan vi har läst allmänpedagogik och ämneskunskap men väldigt lite på det här området. Det hade nog lärarkåren i stort eller nyblivna lärare i synnerhet mått väldigt väl av. (Intervjuperson 7)

Intervjuperson 1 berättar att hon först vill prata med eleven hon oroar sig för, och utifrån det få reda på om det föreligger någon befogad oro. Hon diskuterar om saker hon lägger märke till under undervisningen och att hon anser sig vara relativt bra på att uppmärksamma eventuella missförhållande på grund av hennes vidareutbildning:

Det märks ju oftast rätt så tydligt när en elev inte mår bra. Det har ju hänt att... är det då pratglada elever när de sitter väldigt tysta och stirrar ner i boken. Då

har jag ju reagerat och frågat och ofta är det något tillfälligt. (...) men jag tror inte att man har tid att aktivt söka, utan det är att man lägger märke till... men jag tror att jag är rätt så bra på att lägga märke till det överlag.

I: Kan det ha att göra med din utbildning att göra?

R: Det kanske kan ha med det att göra, ja. (Intervjuperson 1)

Apropå hur hon lägger märke till missförhållanden hänvisas alltså till att hon har en annan utbildning i grunden än en klassisk lärarutbildning. Men trots att hon är relativt säker på att något inte står rätt till vill hon prata med eleven för att underbygga hennes misstankar. Intervjuperson 5 är inne på ett liknande spår när hon berättar att det är tack vare hennes vidareutbildning om näring och hälsa som gör att hon kan se ett samband mellan orsak och verkan. I samtalet med Intervjuperson 5 talades det om elever som inte äter ordentligt varpå 5 kom in på vilka effekter kostbrist får i skolan. Till skillnad från svenskläraren som "bara" är lärare kan alltså extra kunskap om barns missförhållande kanske vägleda dem i sina beslut att bilda sig mer välgrundade misstankar i ett tidigare skede.

Jag skulle i alla fall märka det betydligt fortare sen om mina kollegor gör det också vet jag inte. Men det är väl för att jag har läst så pass mycket om näring och hälsa som jag har gjort att jag kan börja kan se rätt så tydligt om man ser att en elev alltid är trött. "Har du druckit ordentligt idag?", "Har du ätit ordentligt idag?", "Vad har du ätit?", "Hur mycket har du ätit?"(...) om svenskläraren ser det – det gör de ju inte för de ser ju bara "Varför är du så jäkla trött för hela tiden?". De kanske inte ser att nejmen du har inte ätit så mycket.

(Intervjuperson 5)

Vad som framkommer av lärarnas citat är att de upplever att deras förmåga att lägga märke till missförhållanden kommer från deras bredare utbildning och att det hjälper dem att uppmärksamma elever som far illa. De citerade lärarna resonerar om svårigheten att veta om ett barn far illa och ett par av dem ställer sig frågan om lärare är tillräckligt utbildade i frågor om hur de kan lägga märke till missförhållande som kan ligga till grund för en eventuell orosanmälan. Det som synliggörs i vår studie är att lärarna har bilden av att de inte har utbildningen som krävs för att på egen hand hantera anmälningsplikten. De menar att det istället är upp till den individuella läraren att själv utbilda sig i sådana frågor, antingen genom

annan utbildning eller genom arbetslivserfarenhet. När lärare inte har dessa kunskaper om hur utsatta barn yttrar sig förlitar lärarna sig istället på att försöka underbygga sina misstankar genom att prata med andra kollegor eller med eleven de riktar misstankar mot för att få reda på om misstankarna är befogade eller inte. Detta kan ses stå i relation till Bourkes & Mounsells (2015:1-2) artikel där det framgår en uppmaning till att öka kompetensen om barnskyddsfrågor bland nyexaminerade lärare. Beträffande kunskap talar Scott och Lyman om ett ursäktande account som benämns som *upphävbarhet* (defeasibility). Det accountet innebär att en handling har två mentala komponenter som omfattas av kunskap och vilja. Scott och Lyman (2013:51-52) berättar att en individ kan genom ett exempel på denna ursäkt befria sig från ansvar genom att hävda att det inte fanns tillgång till viss information. Men om individen haft den nödvändiga informationen hade det förändrat dennes beteende. Därför kan en handling som hänvisas till accountet upphävbarhet få följderna att informationen förvrängs av individen (ibid.). Utifrån det kan det tänkas att om lärarna vi intervjuat haft mer kunskap om utsatta barn och hur missförhållande bland dessa utmärks hade också lärarnas handlande varit annorlunda - och förhoppningsvis också bättre. Det ursäktande accountet accepteras här genom att lärarna inte vet tillräckligt mycket om barns utsatthet och att de således får förlita sig på och agera utifrån deras redan införskaffade kunskap.

8.5 Professionella anledningar till att göra orosanmälan

Då vi är intresserade av hur lärare resonerar kring beslutet om att göra en orosanmälan så finner vi det viktigt att ta reda på vilka faktorer som ligger till grund för att en lärare överhuvudtaget tar steget att göra en orosanmälan. Vi ser i vår empiri att lärare tycker att anmälningsplikten är viktig. Men vad får en lärare som är utbildad till kunskapsförmedlare att vilja axla rollen att ta ansvar för elevens sociala situation och inte nöja sig med att fokusera på den pedagogiska biten?

8.5.1 Elevens välbefinnande i fokus

Intervjuperson 5 lyfter fram den medmänskliga biten i att göra en orosanmälan. Även om eleven ställer sig emot att läraren för vidare information så vill läraren göra det för elevens skull.

(...) för vissa elever hade det bara känts pinsamt att ”varför måste man gå vidare med det här?”... men det är ju för deras skull. Vi vill ju att de ska må bra när de kommer hit. Därav tycker jag det är en... viktigt att vi som lärare kan... har liksom den rättigheten och någonstans ska kunna gå vidare med det.

(Intervjuperson 5)

Bourke & Maunsell (2015:1-2) påvisar att läraren har en viktig roll i att trygga barns omsorg i skolan. Den ansvarskänsla som Intervjuperson 5 antyder på går i linje med det som Gannerud & Rönnerman (2007:34) betecknar som omsorg vilket ingår i skolans dagliga verksamhet även om fostran och lärande sett annorlunda ut historiskt. Skolan strävar efter att underlätta elevens dagliga livsföring både psykiskt, praktiskt och socialt. 5 använder ett account som rättfärdigar handlingen genom att riktas mot elevens välbefinnande. Huruvida detta account mottas av eleven kan se olika ut beroende på elevens bakgrundsförväntningar (Scott & Lyman 2013:63). Har eleven en relation med läraren och känner att läraren på riktigt bryr sig om eleven så ingår det i elevens bakgrundsförväntningar och skulle således accountet godtas och jämvikten i relationen upprättas. När vikten av händelsen överstiger vikten av accountet så godtas inte accountet och betraktas som *illegitimt* (oberättigad) Scott & Lyman (2013:65). Om eleven inte har en god relation med läraren utan kanske dessutom har en bild av läraren som känslökall eller att den egentligen inte bryr sig om elevens välbefinnande så kan läraren framstå som falsk vilket leder till att situationen förvärras ytterligare. Elevens bakgrundsförväntningar formas då efter att läraren inte bryr sig om elevens välbefinnande. Elevens relation med läraren påverkar huruvida accountet godtas eller ej.

8.5.2 Pedagogiskt intresse

Intervjuperson 7 tar det steget längre och menar att utöver medmänsklighet så har skolan även pedagogiska skäl till att bistå eleven i den psykosociala situationen.

Ja för att få en elev att lära sig någonting så måste man ju se till att... alltså en elev lär sig ingenting om den inte har stabilitet i sig själv. Om en elev har kaos hemma, det kanske är kaos i skolan också bland kompisar och annat. Då spelar det ingen roll hur pedagogiska vi än är när vi försöker förklara, vad nu det är vi försöker förklara. Så självklart ligger det ett pedagogiskt intresse av att dessa

barnen mår bra vid sidan av ett medmänsklighet intresse liksom.”

(Intervjuperson 7)

Gannerud & Rönnerman (2007:34) utvidgar begreppet omsorg och beskriver att det förbättra människors livssituation och främja deras utveckling. Vi kan alltså uttyda att skolan inte bara har i uppgift att ta hand om elevens sociala situation för tillfället utan även skapa en miljö för fortsatt utveckling och lärande. Detta account blir liksom föregående till för elevens välbefinnande fast i ett mer framåtblickande perspektiv. Detta account kanske i huvudsak inte används till att försvara en orosanmälan gentemot elever. Snarare kan det vara en hjälp för läraren att gentemot sig själv motivera till att göra en orosanmälan då det hjälper eleven och därav på sikt underlättar deras arbete att lära ut och kunna ge bra betyg.

8.5.3 Plikt och skyldighet som account

Intervjuperson 2 har ytterligare en anledning till att genomföra en orosanmälan nämligen att hon har skyldighet i att göra det. Vi tolkar det som att hon hänvisar till anmälningsplikten vilket gör att hon anmäler oberoende av vad eleven tycker för att hon måste göra det.

Vi kan vara ett stöd för eleverna. Samtidigt som att, ja det [anmälningsplikten] kan hindra, faktiskt. Då måste man verkligen se sin egen roll i att jag har skyldighet stå fast i det att detta är min skyldighet och jag kan inte göra något annat. Så är det, samma sak är det med kränkningar, ser jag en kränkning så måste jag ta tag i det. Jag måste se eleven och säger den att: “ja jag känner mig kränkt men jag vill inte anmäla det.” “Men jag måste anmäla det så är det”. Och det är väldigt viktigt att vi har en skyldighet. (Intervjuperson 2)

Denna typ av resonemang tar Backlund, Wiklund & Östberg (2012:37) upp som det “formella” förhållningssättet gentemot anmälningskyldigheten. Det handlar inte om att ta hänsyn till olika aspekter i situationen som kan spela roll utan anmälningsplikten gör att läraren måste anmäla så då är det den vägen man tar. Lagen ställer krav på skolan och de yrkesverksamma inom verksamheten att göra orosanmälan till socialnämnden vid misstanke om att barn far illa. Scott & Lyman (2013) skriver om hur organisationer bidrar med accounts till sina medlemmar genom de regler som sätts för den anställde. Dessa accounts godtas då på

grund av bakgrundsförväntningar på att människor utför handlingar baserade på regler som organisationen de företräder sätter ut. I vårt fall så ser vi att läraren blir ifrågasatt i sin handling men att läraren hänvisar till att hon måste utföra handlingen med hänvisning till anmälningsplikten. Läraren hänvisar alltså till lagen och menar att läraren inte har något val än att anmäla. I och med det så tvingas eleven att förstå och få godta lärarens. Därav är det inte sagt att läraren lyckas få eleven att hålla med om att det var ett bra beslut.

Sammanfattningsvis så ser vi utifrån dessa citat att lärare använder sig av olika former av accounts för att rättfärdiga sina handlingar att göra en orosanmälan. Accounts som riktas mot elevens välbefinnande kan godtas av eleven beroende på elevens relation med läraren. Lärare använder även accounts som vi tolkar är till för att motivera läraren själv till att göra orosanmälan med hänvisning till att det på sikt underlättar arbetet med att lära ut kunskap. Slutligen använder lärare ett formellt förhållningssätt (Backlund, Wiklund & Östberg 2012:37) och hänvisar till lagen om anmälningsplikt. Detta account blir effektivt på grund av bakgrundsförväntningar som gör att eleven måste godta lärarens handling Scott & Lyman (2013).

8.6 Föräldrar som källa till account

8.6.1 Upprätthålla föräldrarelation som account

Det är i föräldrahemmet som barnen växer upp och fostras. När föräldrahemmet är dysfunktionellt kan det ha stor betydelse för barnets välbefinnande. I de fall där lärare får misstankar om missförhållanden i hemmet så tycks funderingar kring orosanmälan bli speciellt aktuella. Intervjuperson 7 menar att skolan inte har några befogenheter att gå in i hemmet och ta reda på hur det står till i hemmet. Därav måste de föra vidare sina misstankar så att Socialtjänsten som har maktmedel att utföra åtgärder i hemmet får ta hand om det.

Så givetvis har inte eleven det bra... vi har begränsade resurser i skolan. Vi kan ju inte följa med hem och se hur det är där, vi har inga befogenheter till det eller föräldrar och hemsituationen. Då får vi lämna vidare till dem som faktiskt har några maktmedel och då blir det ju socialtjänsten helt enkelt.” (Intervjuperson 7)

Många av lärarna kom in på föräldrahemmet i diskussionen om missförhållanden i barns situation redan innan vi börjat ställa frågor om det. I citatet ovan ser vi hur ett account används då läraren menar att en orosanmälan behöver göras när problemet ligger utanför skolans befogenheter. Samma lärare uttrycker även att hennes skola har väldigt stort engagemang för elever i svåra situationer. Trots det så ser man här att läraren visar att det finns en gräns för vad skolan kan göra för eleven. Även om lärarna ser att barnets situation utanför skolans gränser är en stor anledning till att göra en orosanmälan så finns det ytterligare aspekter som komplicerar beslutsprocessen för läraren. Intervjuperson 4 poängterar hur viktigt samarbetet med föräldrarna är för läraren. Är det problem mellan eleven och föräldern så kan läraren bistå i den situationen.

Det bästa sättet att agera är att ha god kontakt med föräldrarna. Om problemet är mellan eleven och föräldrarna så måste man hitta ett sätt att kringgå detta. Många gånger tar jag upp med eleven är det något du vill jag tar upp med föräldrarna, något du inte vill att jag tar upp? (Intervjuperson 4)

Angående vilka hänseenden som tas till familjen har alltså att göra mycket med hur relationen ser ut mellan skola och elevens familj, men det som Intervjuperson 4 tycker är viktigt att framhålla är att om relationen fungerar gynnar det också eleven. Samma lärare uttrycker att föräldrar uppskattar när lärarna hör av sig och visar att de bryr sig. Zellman (1990:45) menar att personal på skolan oroar sig för att förlora relationen med föräldrarna vid en orosanmälan. Med Zelmans resonemang vill vi peka på att personal upplever att det finns en risk för skolan att förlora en god kontakt med föräldrarna om en orosanmälan görs. Vi kan då se utifrån de två citaten ovan en tvädelad mening där lärare å ena sidan känner större benägenhet i att anmäla om man ser att missförhållandet är kopplat till föräldrahemmet. Å andra sidan så har läraren ett intresse av att upprätthålla ett samarbete med föräldern. Läraren tvingas således till att besluta sig för om vad som ska prioriteras och om samarbete med föräldrarna kan bistå i att lösa en problematisk situation eller om problemet ligger så pass långt utanför skolans gränser så att socialtjänsten behöver ta över. Detta leder oss till att föräldrahemmet kan bli en källa till accounts som kan förhindra eller förlänga processen för en orosanmälan. Med det menar vi att lärarna använder relationen till föräldrarna och föräldrahemmet som ett account.

8.6.2 Farliga föräldrar som account

Förutom förra kapitlets resonemang om varför lärarna använder föräldrarna som en källa till account för att undvika att göra en orosanmälan så ser vi fler aspekter i hur kontakten med föräldrarna bidrar till olika typer av accounts. I intervjuerna kunde vi identifiera hur lärarna såg familjen till barnet som en aspekt som behöver tas hänsyn till och bedömas innan orosanmälan genomförs. Intervjuperson 2 beskriver hur det kan ligga ett hinder i att hon känner osäkerhet kring hur barnet kommer behandlas hemma efter att föräldrarna får reda på att skolan gjort en orosanmälan.

När man står inför att göra en anmälan så hade jag tänkt på “hur kommer detta påverka barnet när jag gör detta?” Det är nog det som skulle hindra mig. Vad skulle hända med barnet.

I: I förhållande till?

R: Ja i förhållande till hemmet i både det och många andra saker, för hemmet påverkar mycket. (Intervjuperson 2)

Denna oro som intervjuperson 2 känner är inte ovanlig. Tite (1994) ger exempel på när elever ber lärare att inte föra vidare information som de givit ut. I så många som 90% av fallen i Tites studie så visade man oro inför vad arga föräldrar skulle göra med sina barn om skolan gör en orosanmälan. Lärare känner också större press av att vara säkert på sin sak vid dessa tillfällen (ibid.) Vi ser här hur föräldrarna till barnet bidrar med ett account för läraren som rättfärdigar att inte göra en orosanmälan med tanke på barnets bästa i den situationen. Detta skapar ett hinder för läraren som kan påverka läraren att inte anmäla eller vänta med det. Denna aspekt av lärarens situation komplicerar anmälningsförfarandet som har till avsikt att hjälpa barn som far illa. Läraren måste här ta ställning till om anmälningen får önskad effekt eller om det till och med kan leda till motsatsen.

Intervjuperson 8 har erfarenheter som påverkar benägenheten att anmäla när man känner till familjen det handlar om. I detta fall ligger fokuset på lärarens egen säkerhet.

Då ringde pappan och hotade att “det inte var klokt att jag skrev detta”. Han var ju rädd att jag skulle anmäla till ‘socialen’. Och då var det ju uttalat att “Då

kommer det hända dig och dina barn någonting”. Det leder ju till att också jag är väldigt försiktig med den familjen. (Intervjuperson 8)

Tite (1994) menar att relationen mellan lärare och förälder blir känslig i lägen är orosanmälan är på tal som grundar sig i att lärarna har otrevliga erfarenheter av vad föräldrar kan göra mot läraren. Här ser vi att föräldern orsakar i att för läraren måste tänka över sin egna säkerhet innan hon kan göra en orosanmälan. Accountet här hamnar likt förra avsnittet i att läraren har intresse av att hålla god kontakt med föräldern men i detta fall så grundar det sig snarare i att läraren inte vill försätta sig i en situation där föräldern kan bli hotfull.

För att sammanfatta kapitlet så kan vi uttyda att det finns olika aspekter i att lärare kan föräldrarna till eleverna som en källa till account för att undvika att göra en orosanmälan. Läraren har en större benägenhet i att anmäla när problematiken ligger i föräldrahemmet som ligger utanför skolans befogenheter att ingripa i. Läraren har även intresse av att behålla en god relation och samarbete med föräldrarna vilket komplicerar situationen då en orosanmälan riskerar att påverka relationen negativt. Föräldrar bidrar även till källan med accounts genom att de kan utgöra hot för både eleven och läraren som grundar sig i lärarens erfarenheter. För att undvika sätta eleven i en svår situation i hemmet eller utsätta sig själv för hot så kan läraren undvika att göra en orosanmälan.

8.7 Samverkan i anmälningsförfarandet

I våra intervjuer så har vi hört oss för om hur lärarna förhåller sig till sina lärarkollegor i hänseende till synen på anmälningsplikten. Vid frågan om det finns någon samverkan mellan lärarna och om hur den ser ut så var lärarna ofta positiva till den samverkan som fanns på skolan. Dels så hade de möten i lärargrupper där de diskuterar elevers situation i förhållande till skolresultat men även social situation. Dessutom så ventilerar lärarna emellan vid spontana tillfällen kring olika elever och deras situation. Intervjuperson 2 uttrycker sig positivt om samverkan på skolan.

Jag tycker nog vi har rätt så bra samverkan dels genom att man vädrar men också om det skulle uppstå så har vi möten och pratar om detta.
(Intervjuperson 2)

Intervjuperson 3 har också en positiv utgångspunkt och specificerar att de har konferenser där de tar upp om frågor om eleverna.

(...) men jag tror nog ändå att vi är överlag väldigt duktiga på att uppmärksamma det... för det märker man ju när vi sitter ner i konferenser och då är det ofta någon som tar upp det... “ja, hur funkar denna eleven egentligen” i den klassen och “har ni märkt detta med den eleven?” (Intervjuperson 3)

Intervjuperson 5 menar att det finns en väldig öppenhet kring att prata med vem man vill för att få assistans kring hur man kan tänka och resonera utanför lärarmötena.

Åh, ja – definitivt. Här är det ju så med alla lärare att behöver man prata om någonting så är det bara att kolla... man kan gå till vem som helst. Så att man kan liksom få ventileras och få ut det och eventuellt få komma med tips, idéer och förslag på hur man ska gå tillväga. Så ja – definitivt. (Intervjuperson 5)

Lärarna berättar att utöver dessa spontana dialoger så har de lärarkonferenser där de diskuterar skolresultat och social situation är en standardiserad del av deras arbetsschema. Socialstyrelsen (2013) säger att en förutsättning för fungerande samverkan är att ha en struktur i arbetsfördelningen och i rutiner kring samverkan. Dessa konferenser och möten som pågår kontinuerligt är således en viktig faktor till lärarnas positiva bild av samverkan på skolan kring att uppmärksamma missförhållanden i elevers situation. Samtidigt som vi ser denna positiva inställning så tar lärarna upp att det råder en viss tveksamhet till sina lärarkollegors syn på anmälningsplikten. Vissa av lärarna menar att det finns tendenser till att kollegor vänder bort huvudet och väljer att inte se. Vi kan uttyda att det finns skillnader i hur lärare känner engagemang och ansvar inför upprättandet av orosanmälan. Intervjuperson 1 tror att vissa lärare resonerar med sig själv och förminskar den misstanken de får:

Ja, det tror jag nog. För det finns vissa som har en tendens att skaka av sig det de ser eller hör och tänka att det var nog ingenting. Det är nog mer en känsla jag har fått. (Intervjuperson 1)

Intervjuperson 4 pekar snarare på att det handlar om osäkerhet kring hur man går tillväga för att göra en orosanmälan. I detta tolkar vi även in att lärare kan känna osäkerhet inför sin egna kapacitet att genomföra en lyckad orosanmälan eller att föra vidare informationen som man har erhållit.

Jag tror inte att de inte känner ansvar utan det kan handla om osäkerhet att man inte vet hur man ska göra eller hur man går tillväga, otydlighet. Jag tror i alla fall att det är olika från person till person, jag tror, alla vill ju elevens bästa det är därför de vill bli lärare men kring anmälningsplikten är det nog olika.

(Intervjuperson 4)

Intervjuperson 7 tänker sig att det finns lärare som har synen på sitt arbete att de är lärare som är där för att lära ut kunskap och inte socialarbetare.

Sen tror jag tyvärr att det finns kollegor som har större skygglappar som tänker att: "jag är bara lärare och inte socialarbetare, jag gör mitt bara mitt jobb så länge de inte kommer till skolan och säger att de blir slagna så gör jag ingenting." Nu hård drar jag det lite men att de har de har lite mer den mentaliteten i sig och inte är så benägna att lägga det här pusslet och prata med kollegor om vad ser du för mönster? Så det tror jag att den variationen kan finnas. (Intervjuperson 7)

Dessa citat pekar på olika accounts som lärare tänker sig att vissa kollegor använder sig av för att känna sig befriad från ansvar vilket leder till agerandet att inte agera. Att förminska misstanken man har fått om att en elev far illa, som intervjuperson 1 säger, kan liknas vid en typ av rättfärdigande som kan benämnas som *förnekandet av skada* (Scott och Lyman 2013). Läraren tänker att den mottagna signalen inte orsakar eleven tillräcklig skada för att anmälningen ska vara verksam. I resonemanget ingår att det inte heller skulle hjälpa eleven om informationen skulle föras vidare då fallet inte anses tillräckligt allvarligt. Läraren som känner osäkerhet på grund av brist av kunskap (intervjuperson 4) om anmälningsförfarandet använder sig kanske omedvetet av accountet *upphävbarhet* som en form av ursäkt (ibid). Hade hon fått ta del av kunskapen hur en orosanmälan görs och vad som krävs så hade hon agerat annorlunda och därav känner läraren ansvarsfrihet. Att respondenterna menar att vissa av deras kollegor använder dessa accounts pekar mot att de själva inte resonerar på detta sätt.

Vi kan alltså se att även fast lärarna tycks vara nöjda med samverkan på skolan så delar inte alla kollegor synen på anmälningsplikten och hur man resonerar kring beslutet att göra en orosanmälan. Enligt Socialstyrelsen (2013) så är *samsyn* en förutsättning för god samverkan. I begreppet samsyn så ingår det att ha en gemensam förståelse av problemet och en gemensam värdegrund hos alla aktörer. Att ha en gemensam åsikt om vilka insatser som är verkningsfulla hjälper också till en förbättrad samsyn. För att uppnå samsyn så behöver aktörerna få gemensam kunskap om barns problem och behov samt vilka insatser som är lämpliga. Bourke & Maunsell (2015:4) hävdar att lärare saknar kunskap om tecken på missförhållanden som till exempel barnmisshandel och om tillvägagångssättet till att göra en regelrätt orosanmälan.

Sammanfattningsvis kan vi se att lärarna uttrycker en stolthet i sin samverkan med andra lärare på skolan som består utav bland annat möten i lärargrupper och öppenhet i att vädra tankar och funderingar med varandra. Trots detta kan vi se i vår empiri att lärarna menar att de har kollegor som använder olika accounts i form av rättfärdiganden eller ursäkter till varför de inte anmäler ett missförhållande. Dessa resonemang resulterar i brister i samsynen som kan tillföra risker i att samverkan inte ger önskad effekt och att fall där barn far illa inte uppmärksammas. För att öka samsynen mellan lärarna så kan utbildning vara ett verktyg för att ställa lärarna på en gemensam kunskapsbas.

9 Avslutande diskussion

I vår analys av det insamlade materialet så har vi bland annat kommit fram till att lärare kan ha ett av två förhållningssätt som vi benämner som den rapporterande läraren och den anmälade läraren. Den rapporterande läraren förhåller sig så att ett observerat missförhållande rapporteras till olika aktörer inom skolan som elevens mentor eller till elevhälsan. I detta förhållningssätt så ser vi hur det är positivt att skolan har dessa riktlinjer då det är ett skydd för läraren gentemot föräldrar och andra som kan vara hot mot läraren. Istället får rektorn som är ansvarig för verksamheten göra anmälan och på så sätt ta på sig ansvaret istället för att läraren själv får stå för det. Detta ser vi kan inge trygghet hos läraren men också för rektorn då det blir enklare att hålla en översikt över vilka anmälningar som görs istället för att alla lärare gör sina anmälningar på egen hand. Det finns även en trygghet i att observationerna behöver gå igenom flera yrkesverksamma inom skolan innan det blir en fullgjord anmälan till socialtjänsten. Att det behöver genomgå den processen är även det som vi ser som negativt med förhållningssättet för det innebär att en process kan ta onödigt lång tid och ett barn kan befinna sig i ett missförhållande under denna tid. Den anmälade läraren anmäler på eget bevåg och lägger ansvaret på sig själv. Detta gör att processen går fort och att insatser kan tidigt sättas in för att hjälpa barnet om Socialtjänstens utredning leder fram till det. Detta förhållningssätt bidrar dock till att läraren på egen hand måste stå för anmälan inför föräldrarna och andra som berörs vilket kan kännas otryggt för läraren. Vi tänker oss att de olika förhållningssätten kan ha positiva och negativa effekter men att båda är användbara i olika situationer. Däremot menar vi som sagt att förhållningssätten inte är några statiska positioner utan lärare kan anamma dessa beroende på vilka missförhållanden som föreligger.

Vi har kommit fram till olika anledningar till varför lärarna gör orosanmälningar trots att de är lärare som ansvarar för utbildning. Vi kunde uttyda tre anledningar: omtanke om elevens välbefinnande, ett pedagogiskt intresse för att hjälpa eleven klara sig bättre i skolan samt att läraren känner skyldighet emot lagstiftningen. Utöver dessa tre förutsättningar för att en orosanmälan upprättas anser de flesta av lärarna vi intervjuat att frånvaro är ett vanligt förekommande tecken på eventuella missförhållande, och därför rapporterar lärarna om just elevers frånvaro. De anser att frånvaro kan vara ett tidigt tecken och liksom vad lagen om anmälningskyldighet säger ska minsta oro kunna vara tillräcklig grund för att en

orosanmälan skall upprättas. Vi då kan se orosanmälan som ett preventivt arbete och inte bara som sista utväg när allting har gått snett.

Vår studie visar på hur lärarna menar att avsaknaden av kunskap om missförhållande i barns situation används som en förklaring till varför lärarna inte gör en anmälan. Detta kommer fram genom lärares egna utsagor om hur deras vidareutbildning utanför lärarutbildningen hjälper dem att ta beslut om anmälning samt deras egna observation av brister i utbildningen. Vi kan även uttyda att lärare inte delar en samsyn på hur anmälningsplikten ska hanteras vilket bidrar till svårigheter i samverkan kring arbetet att uppmärksamma missförhållanden. Bristen på samsyn pekar på en brist på gemensam kunskap om missförhållanden hos barn. Vi tycker detta är viktigt att lyfta fram, inte minst inom lärarutbildningen, där lärarna kanske behöver få mer kunskap om hur de ska handla vid misstankar om att barn far illa. Vi hoppas att vår studie inspirerar till fortsatt diskussion om lärares förhållningssätt till orosanmälningar.

10 Referenslista

- Backlund, Wiklund & Östberg (2012) När man misstänker att barn far illa, [<http://www.lansstyrelsen.se/vastmanland/SiteCollectionDocuments/Sv/manniska-och-samhalle/jamstalldhet/kvinnofrid/Nar-man-misstanker-att-barn-far-illa.pdf>. Hämtat: 2015-10-13.]
- Barnkonventionen [<https://unicef.se/barnkonventionen/las-texten> Hämtat: 2015-12-11.]
- Bergenlöv, Eva (2009) *Drabbade barn - Aga och barnmisshandel i Sverige från reformationen till nutid*, Falun: ScandBook.
- Bourke, A., & Maunsell, C. (2015). 'Teachers Matter': The impact of mandatory reporting on teacher education in Ireland. *Child Abuse Review*, doi:<http://dx.doi.org/10.1002/car.2379>.
- Brottsförebyggande Rådet [<https://www.bra.se/bra/brott-och-statistik/barnmisshandel.html#> Hämtat: 2015-11-29.]
- Bryman, Alan, (2011) *Samhällsvetenskapliga Metoder*, Uppl. 2:2, Malmö: Liber AB.
- Brynolf, Margrethe, Carlström, Inge, Svensson, Kjell-Erik & Wersäll, Britt-Louise (2012) *Lärarkretsens många ansikten*. Stockholm: Liber AB.
- Buttny, R (1993). *Social accountability in communication*. SAGE Publication Ltd. London.
- Cocozza, Madeleine, Gustafsson, Per A, & Sydsjö, Gunilla. (2007) *Who suspects and reports child maltreatment to Social Services in Sweden? Is there a reliable mandatory reporting process?* *European Journal of Social Work*.
- Eriksson-Zetterqvist, Ulla, Ahrne, Göran (2011) Intervjuer. I: Ahrne, Göran, Svensson, Peter (red.) *Handbok i kvalitativa metoder*, Uppl. 1:1, Malmö: Liber AB.
- Gannerud, Eva & Rönnerman, Karin (2007) *Att fånga lärares arbete*, Uppl. 1, Navarra, Spanien: Liber AB.
- Herlin, Agneta, Munthe, Bo (2011) *En tryggare skola - Regler och förebyggande mot våld och kränkande behandling*. Uppl. 3, Stockholm: Norstedts Juridik AB.
- Malterud, Kirsti (2011) *Kvalitativa metoder i Medicinsk Forskning*, Uppl. 2:2, Lund: Studentlitteratur.
- Lundén, Karin (2010) *Att identifiera omsorgsvikt hos förskolebarn*, Edita Västra Aros.
- Olsson, Staffan (2011) *Sekretess och anmälningsplikt i förskola och skola*, Uppl. 4:1, Lund: Liber AB.

- Scott, Marvin B & Lyman, Stanford M (2013) Accounts. I: Jacobsson, Katarina & Wästerfors, David (red.) *Från klarhet till klarhet*, Uppl. 1, Århus, Danmark: Scandinavian Book.
- Socialstyrelsen (2012). Anmälningar till socialtjänsten om barn och unga.
[<http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/18653/2012-3-27.pdf>
Hämtat: 2015-12-10.]
- Socialstyrelsen (2013) Samverka för barns bästa.
[<https://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/19159/2013-8-1.pdf>
Hämtat: 2015-12-01.]
- Socialstyrelsen (2014) Anmäla oro för barn - Stöd för anmälningsskyldiga och andra anmälare. [<http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/19456/2014-6-5.pdf>. Hämtat: 2015-10-20.]
- Sohlberg, Peter (2006) Teorier och kunskapsbildning i socialt arbete. I: Blom, Björn, Morén, Stefan & Nygren, Lennart (red.) *Kunskap i socialt arbete*, Stockholm: Natur & Kultur.
- Svedmark, Eva I (2012) Att skydda individen från skada. En forskningsetisk balansakt. I: Kalman, Hildur, Veronica Lövgren (red.) *Etiska dilemman Forskningsdeltagande, samtycke och utsatthet*, Malmö: Gleerups Utbildning AB.
- Svensson, Peter, Ahrne, Göran (2011) Att designa ett kvalitativt forskningsprojekt. I: Ahrne, Göran, Svensson, Peter (red.) *Handbok i kvalitativa metoder*, Uppl. 1.1 Malmö: Liber AB.
- Tite, Rosonna (1994) *Detecting the Symptoms of Child Abuse: Classroom Complications*. Canadian Journal of Education.
- Vetenskapsrådet (2002) Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning. [<http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>. Hämtat: 2015-10-12.]
- Wennberg, Barlebo, Sören (2009) *Socialkonstruktivism - Positioner, problem och perspektiv*, Uppl. 1:2, Malmö: Liber AB.
- Wiklund, Stefan (2006a) Den kommunala barnavården - om anmälningar organisation och utfall
[<http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:199555/FULLTEXT01.pdf> Hämtat: 2015-12-05.]
- Wiklund, Stefan (2006b) *Signs of child maltreatment. The extent and nature of referrals to Swedish child welfare agencies*, European Journal of Social Work.

Zellman Gail L. (1990) *Linking Schools and Social Services: The Case of Child Abuse Reporting*. Educational Evaluation and Policy Analysis Vol. 12, No. 1.

11 Bilagor

11.1 Bilaga 1 – Brev till respondenterna

Information och förfrågan inför intervjustudie om högstadielärares syn på anmälningsskyldighet och orosanmälan angående missförhållande i barns situationer.

Vi heter Nils Olsson och Sebastian Wiberg och läser socionomprogrammet vid Lunds Universitet. Till slutet av januari skriver vi C-uppsats och i vår undersökning tänker vi intervjua cirka 8-10 stycken högstadielärare om synen på anmälningsskyldighet. Undersökningen kommer resultera i en skriftlig rapport som examineras i mitten av januari.

Vårt syfte är att undersöka hur högstadielärare resonerar om att upprätta en orosanmälan samt vilka förhållanden som leder fram till en orosanmälan.

Intervjun kommer genomföras på överenskommen plats, förslagsvis på den skola Ni arbetar på. Tiden för intervjun beräknas ta cirka 60 minuter och hela intervjun spelas in på band för att hjälpa oss att transkribera det som sägs under samtalet. Den bandade intervjun kommer hållas enligt de forskningsetiska bestämmelserna från Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet och kommer leda till att respondentens identitet inte undanröjs. Ytterligare etiska skäl och aspekter tas till hänsyn och Er medverkan är frivillig och kan avbrytas när som helst under intervjun.

Vi ser fram emot era svar i form av mail till Nils Olsson. Var god angiv namn, önskemål om plats för intervju samt telefonnummer. Vid accept kontaktas Ni per telefon om inbokning av träff för intervju.

Med vänliga hälsningar,

Nils Olsson
soc13nol@student.lu.se

Sebastian Wiberg
soc13sw1@student.lu.se

Handledare
Mikael Sandgren
Mikael.Sandgren@soch.lu.se

11.2 Bilaga 2 - Intervjuguide

Intervjuguide

Bakgrund:

Hur länge har du jobbat?

Vad fick dig intresserad av lärareyrket?

Hur många elever har ni hand om?

Har du gjort en orosanmälan?

Tema: Process:

När du får en misstanke om missförhållande. Vad gör du då?

Hur ser processen ut fram till att en orosanmälan upprättas?

Vem gör anmälan?

Spelar det någon roll vem som anmäler?

Vad tycker du det? positivt/negativt

Hur följer du upp en anmälan?

Vad är skolans riktlinjer för orosanmälan?

Tema: Anmälningsplikt:

Hur ser du på anmälningsplikten i förhållandet till dig som pedagog?

Vad rapporteras inom verksamheten och vad anmäls till socialtjänsten?

När tar du kontakt med rektor/kurator?

Vad krävs för att du ska känna dig motiverad för att upprätta en välgrundad orosanmälan?

På vilket sätt tycker du att anmälningsplikten hjälper eller hindrar dig i ditt arbete som pedagog?

Upplever du någon skillnad angående synen på anmälningsplikten förr och nu? - På vilket sätt har den förändrats?

Vi har läst att det görs fler anmälningar nu än förr - vad tror du det beror på?

Tema: Tecken på missförhållanden:

Hur lägger du märke till missförhållanden under undervisningen? - Är missförhållande något du aktivt letar efter? Hur går det till?

Vilka tecken på missförhållanden är allvarliga och kan leda till en orosanmälan?

Vilka tecken är mindre allvarliga (i gränslandet) eller så pass vanliga att de sällan anmäls?

Tema: Hinder:

Vilka företeelser kan du urskilja som får dig att undvika anmälning när du känner misstanke?

Finns det något i skolans struktur som får dig att undvika upprätta anmälan? Vilka då?

Tema: Barn och familj:

Om du tänker göra en orosanmälan, hur går då dialogen till med familjen?

Vilka hänseenden tas gällande familjen?

Vilka hänseenden tas gällande barnet som anmäls?

Tema: Kollegor:

Skillnader på din roll i jämförelse med kuratorn i anmälningsavseendet? Vilka?

Delar du och dina kollegor synen på anmälningsplikten? Om inte, på vilket sätt?

Finns det någon samverkan som hjälper/stöttar dig i att göra en anmälan? Varför inte?/Hur ser den ut?

Uppsamlingsfråga om ej redan besvarad:

Ge exempel på tillfällen du varit med om om något som lett fram anmälning? (- Om personen inte redan berättat historier).